

РЕЦЕНЗІЯ

завідувача кафедри економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктора економічних наук, професора БАЙДАЛИ Вікторії Володимирівни на дисертацію ЗАГОРОДНЬОЇ Альони Сергіївни на тему: «Формування механізму управління економічною безпекою підприємств», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертації. У вкрай складних обставинах, що сьогодні детермінують наше життя і діяльність підприємств, питання економічної безпеки є надзвичайно актуальним. Повномасштабне вторгнення росії на територію України значно вплинуло на економічну безпеку підприємств і загальну економічну ситуацію у країні. Управління ж економічною безпекою допомагає підприємствам забезпечити надійність функціонування та вчасне реагування на небезпеки, ризики, загрози та можливості.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри логістики Національного авіаційного університету за темою «Концептуальні засади, методи та моделі екологізації логістичної діяльності» (номер державної реєстрації 0121U00195), в межах якої авторкою проведено діагностику управління загрозами економічної безпеки та ідентифіковано їх за функціональними складовими.

Наукова новизна досліджень і отриманих результатів. На основі здійсненого аналізу понять «безпека», «економічна безпека», «економічна безпека підприємств», «управління економічною безпекою» з'ясовано їх сутність та особливості. Зважаючи на певні недоліки наявних підходів до трактування економічної безпеки, узагальнено визначення цього поняття, яке узгоджує різні аспекти економічної безпеки підприємств та забезпечує комплексний підхід до розуміння цього поняття. Узагальнене визначення забезпечує цілісний погляд на поняття «економічна безпека підприємств», визначає стан захищеності та стійкості підприємства від ризиків в умовах високого рівня управління та комплексного підходу до забезпечення безпеки його діяльності.

Визначено, що механізм управління економічною безпекою – це, насамперед, управлінська діяльність, відображена в розробленні стратегічних заходів, що включають вибір мети, а також стратегії, лінії поведінки, програми та процедури виконання конкретних заходів на користь оптимального управління економічною безпекою підприємств.

Запропоновано таксономію ризиків економічної безпеки логістичних підприємств для оцінки загрози подій, які потенційно можуть спричинити значні збитки корпоративним балансам логістичних підприємств, що складається з чотирьох сфер, які представляють

основні категорії ризику, що загрожують економічній безпеці: стратегічний ризик, фінансовий ризик, операційний ризик, ризик реалізації проєктів. Юридичні ризики та репутаційні ризики є наскрізними ризиками, вбудованими в чотири сфери ризиків. На основі вихідних даних побудовано матриці ризиків «Імовірність – Вплив» та «Вразливість – Швидкість» і визначено вразливі місця логістичних підприємств. Визначено, що вразливість архітектури економічної безпеки підприємства визначається невдалими архітектурними рішеннями, що призводять до відсутності різноманітності або стійкості в корпоративних безпекових системах.

Класифіковано загрози економічній безпеці логістичного підприємства за дев'ятьма функціональними складовими, що включають в себе: фінансову, виробничу, інноваційну, кадрову, інформаційну, правову, екологічну, технологічну та силову. Регламентовано індикатори економічної безпеки логістичного підприємства, що визначаються механізмом системи економічної безпеки та її забезпеченням законодавчою політикою держави, що охоплює сукупність законодавчих актів, правових норм, методів впливу на обсяги з метою дотримання стандартів економічної безпеки в різних сферах діяльності логістичних підприємств.

Заслуговує на увагу розроблений авторкою механізм своєчасного виявлення та нейтралізації загроз, що полягає у запровадженні моделі «Три рівні захисту» та доцільності впровадження відповідного спеціалізованого структурного підрозділу, що забезпечує простий і ефективний спосіб покращити комунікацію щодо процесу управління економічною безпекою підприємства і контролю.

Цікавими є, на наш погляд, результати проведеного SWOT-аналізу для саме логістичних підприємств. Під час війни, як відомо, логістика є водночас життєво важливою і дуже вразливою до дії зовнішніх факторів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Отримані у дисертації нові наукові результати відзначаються високим рівнем обґрунтованості, оскільки отримані на основі застосування великого набору методів наукового пізнання. Поставлені завдання було успішно розв'язано з використанням методів аналізу та синтезу, моделювання та формалізації – для дослідження теоретичних підходів та сутності поняття «економічна безпека підприємств»; упорядкування та узагальнення понятійного апарату управління економічною безпекою підприємства; системний та процесний метод – для формування концептуальних засад механізму управління економічною безпекою підприємств; статистичного аналізу, економіко-порівняльного аналізу, імовірнісного – для проведення комплексного аналізу господарської діяльності логістичних підприємств та оцінювання ризиків впливу на управління економічною безпекою; експертних оцінок, групування – для здійснення оцінки рівня загроз економічній безпеці логістичного

підприємства та формування системи показників для оцінки функціональних складових безпеки; функціональний – для визначення рівня управління економічною безпекою підприємства; графічні – для побудови рисунків і таблиць, з метою візуалізації результатів дослідження; системного підходу – для розроблення алгоритму формування стратегії управління економічною безпекою підприємств; моделювання і формалізації – для розроблення схеми механізму управління економічною безпекою підприємств; абстрактно-логічний – для узагальнення теоретико-методичних засад та формулювання висновків дослідження.

В дисертації досліджено офіційно опубліковані статистичні дані Державної служби статистики України, Київської обласної державної адміністрації, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, проаналізовано звітність логістичних підприємств Київської та Одеської областей, результати анкетних опитувань, монографічні джерела та інші наукові розробки провідних вітчизняних, зарубіжних вчених і фахівців-практиків з питань управління економічною безпекою логістичних підприємств, власні розрахунки. Відтак, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених в дисертації Альони Загородньої, є високим та досягнуто з використанням різноманітних наукових методів дослідження та на основі опрацювання достовірних джерел інформації.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробленні науково-методичного забезпечення щодо формування механізму управління економічною безпекою підприємств. Підтвердженням наукової та практичної цінності отриманих результатів дослідження слугують науково-практичні рекомендації щодо управління економічною безпекою підприємств, які використано при розробленні Комплексної програми «Конкурентоспроможна Київщина» на 2022–2024 роки; науково-практичні рекомендації щодо формування стратегії управління економічною безпекою підприємства буде використано при розробленні Стратегії розвитку ТОВ «Модерн Транс» на 2024–2025 роки; рекомендації щодо створення спеціалізованого структурного підрозділу з управління економічною безпекою підприємства (Відділ економічної безпеки) будуть використані у практичній діяльності ТОВ «ФТП».

Аналіз структури і змісту дисертації. Структура дисертації відповідає вимогам до робіт, що подаються на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 237 сторінок. Дисертація містить 28 таблиць, 34 рисунки та 7 додатків. Список використаних джерел містить 186 найменувань.

Проаналізувавши теоретичні напрацювання вітчизняних та іноземних учених у **розділі 1**, авторка відзначає, що механізм управління економічною безпекою є цілісною

системою, що складається з окремих, самостійних, але одночасно взаємопов'язаних і взаємодіючих структурних елементів, і пропонує замість розроблення та втілення комплексу заходів щодо захисту підприємства та його поточної господарської діяльності організувати так роботу підприємства, щоб вести господарську діяльність, передбачаючи її стійкість до загроз як його обов'язкову властивість.

Розділ 2 присвячено комплексному аналізу управління економічною безпекою підприємств. В результаті це дало змогу авторці класифікувати загрози економічній безпеці логістичного підприємства за дев'ятьма функціональними складовими: фінансова, виробнича, інноваційна, кадрова, інформаційна, правова, екологічна та силова складові. Цей перелік доповнено технологічними загрозами, які також несуть у собі негативний вплив на процес управління економічною безпекою логістичних підприємств. Представлений тримірний методичний підхід оцінювання рівня управління економічної безпеки дає змогу проаналізованим логістичним підприємствам отримати об'єктивну та адекватну оцінку, визначити основні напрями підвищення економічної стійкості, необхідність подальшого інноваційного розвитку.

У **розділі 3**, що складається з трьох підрозділів, вдосконалено підхід до розроблення стратегії управління економічною безпекою логістичних підприємств, який враховує рівень економічної безпеки підприємства, що дасть можливість сформулювати комплекс заходів і рекомендацій з урахуванням економічного стану підприємства. Також було виділено та запропоновано основні складові стратегії управління економічною безпекою підприємства, що включають: аналіз загроз і ризиків, визначення мети й цілей, визначення стратегічного напрямку діяльності підприємства, впровадження та відстеження, оцінювання й коригування, залучення персоналу, етичні й соціальні аспекти.

Висновки відповідають поставленим завданням та меті дослідження, цілком відповідають змісту проведеного дослідження.

Дисертація є завершеною самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із достовірними та обґрунтованими новими для управлінської науки результатами, які подано авторкою для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Повнота викладення матеріалів досліджень в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження викладено у 13 наукових працях, з яких 3 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових виданнях іншої держави, 8 тез наукових доповідей. Опубліковані результати повною мірою відображають зміст дисертації та наукову новизну, що свідчить про повноту викладення наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях у відповідності з вимогами.

Дискусійні положення та зауваження. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Альони Загородньої, яка виконана на достатньо високому науковому рівні, слід висловити деякі зауваження, які відносяться до дискусійних питань та побажань:

1. У розділі 2 (с. 83) авторка зазначає, що для апробації основ дисертаційного дослідження було відібрано ТОВ «Модерн Транс», ТОВ «DiFreight», ТОВ «Марін-Транс», ТОВ «Гуд Логістик», ТОВ «FS Mackenzie-Ukraine». Водночас, варто було б, крім аналізу роботи вказаних підприємств, навести відповідні приклади з діяльності закордонних підприємств цієї ж галузі, зокрема, країн ЄС, що дозволило би в результаті порівняльного аналізу виявити перспективні напрями розвитку.

2. У розділі 2, підрозділі 2.3 авторкою описується Методичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємств (с. 123). На нашу думку, виходячи зі змістового наповнення вказаного підрозділу, доцільніше було б його включити до розділу 1, в якому розглядаються теоретико-методичні підходи в управлінні економічною безпекою підприємств.

3. Пропозиції авторки щодо удосконалення механізму управління економічною безпекою підприємств, наведені у розділі 3, є цілком обґрунтованими і такими, що логічно випливають з результатів комплексного аналізу управління економічною безпекою підприємств, який здійснено та відображено у розділі 2. На наш погляд, дисертація значно виграла б, якби дослідження було доповнено розрахунками економічної ефективності пропонованих авторкою заходів.

Загалом, зазначені вище зауваження носять дискусійний характер, і є такими, що не зменшують наукову та практичну значущість дисертації, її наукову цінність, актуальність та практичне значення.

Загальний висновок. Дисертація Загородньої Альони Сергіївни на тему: «Формування механізму управління економічною безпекою підприємств» за обсягом проведеного дослідження, науковою новизною і практичним значенням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету

Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), а її авторка Загородня Альона Сергіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

**Завідувач кафедри економіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор економічних наук,
професор**

Вікторія БАЙДАЛА

